

ใบความรู้ที่ ๙ เรื่อง การอธิบายความหมายโดยตรงและโดยนัย

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง ภาษาพัฒนาชีวิต

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๐ เรื่อง การอธิบายความหมายโดยตรงและโดยนัย

รายวิชา พื้นฐานภาษาไทย รหัส ท๑๕๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

การใช้คำที่มีความหมายโดยตรงและโดยนัย

คำในภาษาไทยบางคำมีหลากหลายความหมาย คำบางคำแม้มีความหมายตรงอยู่แล้วแต่บางครั้งอาจนำมาใช้ในความหมายใหม่ซึ่งเป็นความหมายโดยนัยการที่จะว่าคำนั้นมีความหมายโดยตรงหรือโดยนัยนั้นต้องพิจารณาจากคำอื่นๆในประโยคหรือข้อความที่อยู่ใกล้เคียง

คำที่มีความหมายโดยตรง คือ คำที่มีความหมายอย่างตรงไปตรงมาตามตัวหนังสือ ตรงตามเนื้อความหรือความหมายที่ปรากฏ ในพจนานุกรม เป็นคำที่ใช้ทั่ว ๆ ไปทั้งการพูดและการเขียน เมื่อฟังหรืออ่านแล้วเข้าใจได้ทันทีไม่ต้องแปลความหรือตีความ

คำที่มีความหมายโดยนัย คือ คำที่มีความหมายแฝงหรือมีความหมายโดยอ้อม ไม่ตรงตามตัวหนังสือ เมื่อฟังหรืออ่านแล้วจะต้องตีความ เป็นเชิงเปรียบเทียบหรือมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งอื่นหรือมีความหมายซ่อนเร้นอยู่ในคำ

ตัวอย่างคำที่มีความหมายโดยตรงและโดยนัย

คำ	ความหมายโดยตรง	ความหมายโดยนัย
ผักชีโรยหน้า	ผักชนิดกลิ่นหอมนิยมนำมาแต่งอาหาร	ผู้ที่ชอบทำอะไรความดีเพียงผิวเผิน
ใต้ดิน	สิ่งที่วางหรืออาศัยอยู่ต่ำลงไปใต้ดิน	ไม่เปิดเผย ไม่ถูกกฎหมาย
สวมหน้ากาก	การนำสิ่งอื่นมาปิดบังใบหน้า	แสดงท่าทีให้เข้าใจผิด
ยกเมฆ	อาการกำลังยกขึ้นด้านบน	การรุ่งเรืองขึ้นมาเอง
นกต่อ	นกที่มีไว้สำหรับล่อนกตัวอื่น	คนที่ทำหน้าที่ให้ผู้อื่นหลงเชื่อ
แกะดำ	สัตว์ชนิดหนึ่งขนหยิกมีเขา	ผู้ที่ไม่เหมือนใคร(ทางไม่ดี)
ถือหาง	อาการกำลังจับ ยก หยิบ	การเข้าข้าง สนับสนุน
นอกคอก	อาการที่กำลังอยู่ด้านนอก	ประพจน์นอกกลุ่มนอกทาง
แบไต๋	อาการกำลังกางมือออก	เปิดเผยความลับที่ซ่อน
ไก่อ่อน	ไก่ที่ยังมีอายุไม่มาก	คนที่ไม่มีความประสบการณ์
คันปาก	อาการที่กำลังคัน	อยากพูด
หิน	แร่ชนิดหนึ่ง	ยาก
กล้วย หนู	ผลไม้ สัตว์	ง่าย
ไฟเขียว	สัญญาณจราจร	อนุญาต เห็นชอบ อนุมัติ

คำ	ความหมายโดยตรง	ความหมายโดยนัย
หนอนหนังสือ	-	คนที่ชอบอ่านหนังสือ
แพะรับบาป	-	ผู้ที่ตกเป็นผู้ต้องหาและรับโทษแทนผู้ทำผิดจริง
เรือจ้าง	-	ครู
ดาว	ดวงดาว ในระบบสุริยะจักรวาล	บุคคลที่เด่นในทางใดทางหนึ่ง
ภาษาดอกไม้	-	พูดจาสุภาพ น่าฟัง
นกพิราบ	นกชนิดหนึ่ง	สันติภาพ
ดาว	ดวงดาว	คนที่กำลังเจริญรุ่งเรือง , โดดเด่น
ดำ	สีดำ	สิ่งชั่วร้าย สิ่งไม่ดี
ขาว	สีขาว	สิ่งที่ดี สิ่งที่มีบริสุทธิ์
แกะดำ	แกะที่มีขนสีดำ	คนที่แปลกแยกแตกต่างจากคนอื่น
เต่า	เต่า สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ	คนที่ทำงานช้า
กล้วย	ผลไม้ชนิดหนึ่ง เมื่อสุกมีสีเหลือง	ง่าย ๆ ไม่ยุ่งยาก
หมู	สัตว์ชนิดหนึ่งมีสีขา ตัวอ้วนกลม	ง่าย
หิน	ของแข็งที่ประกอบด้วยแร่ชนิดเดียวหรือหลายชนิดรวมตัวกันอยู่ตามธรรมชาติ	ยาก
ขวากหนาม	ส่วนที่ยื่นออกมาจากกิ่งหรือใบ	อุปสรรค
เพชร	ชื่อแก้วที่แข็งที่สุดและมีน้ำแวววาวมากกว่าพลอยอื่น ๆ	สิ่งที่มีค่ามาก
ต้มตุ๋น	วิธีการทำอาหารให้สุก ต้องใช้เวลา	หลอกลวง
เก้าอี้	ที่สำหรับนั่ง มีขาและพนักพิง	ตำแหน่ง
หัวโขน	รูปหัวยักษ์ ลิง ที่ใช้สวมเวลาเล่นโขนหรือละคร	บทบาทหน้าที่
งูเห่า	ชื่องูชนิดหนึ่ง มีพิษร้ายแรง	คนที่เลี้ยงไม่เชื่อใจ ชอบแวงักัด
ปลาไหล	ชื่อปลาชนิดหนึ่ง รูปร่างกลมยาวและเคลื่อนที่คล้ายงู	คนกะล่อน ปลิ้นปล้อน
ดำ	สีดำ	ความชั่วร้าย
บ้านเล็ก	บ้านที่มีขนาดเล็ก	เมียน้อย
สุนัขจิ้งจอก	ขนตามลำตัวสีเทาปนน้ำตาล มีขนสั้น ลักษณะคล้ายอานม้าบริเวณไหล่	คนเจ้าเล่ห์

คำ	ความหมายโดยตรง	ความหมายโดยนัย
	ปากแหลม หูตั้งแหลมตรง หางเป็นพวง เขี้ยวและฟันคมมาก กลางวันมักนอนอยู่ใน โพรงดิน ออกหากินในเวลากลางคืน กิน เนื้อสัตว์	
แพะ	ชื่อสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม เป็นสัตว์เคี้ยวเอื้อง กีบคู่ขนาดกลาง ขนลำตัวหยาบสีดำ ขาว หรือน้ำตาล มีเขา ๑ คู่	คนบริสุทธิ์ที่ถูกใส่ร้าย
เต่า	สัตว์เลื้อยคลาน มีสี่ขา คอยาว ลำตัวสั้น มีกระดองหุ้ม กระดองมีทั้งที่เป็นแผ่นเกล็ด แข็งและที่เป็นแผ่นหนัง	คนที่ทำงานช้า
กา	- ชื่อสัตว์ปีกชนิดหนึ่ง ขนสีดำ - ภาชนะสำหรับใส่น้ำร้อน - การทำเครื่องหมายกากบาท	คนด้อยต่ำ คนจน
หงส์	นกในนิยายถือว่าเป็นนกในตระกูลสูง	คนสูงศักดิ์ คนฐานะร่ำรวย
ลิง	ชื่อสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ลักษณะคล้ายคน แขนขายาว ตีนหน้าและตีนหลังใช้จับเกาะ ได้ ว่องไว ชอบห้อยโหนบนต้นไม้	คนซุกซน
กาฝาก	ชื่อพืชชนิดหนึ่งที่อาศัยเกาะอยู่ตามต้นไม้ ดูดสารอาหารที่จากพรรณไม้ที่อาศัยอยู่	คนที่ชอบพึ่งพิงอาศัยคนอื่น แต่ไม่ทำ ประโยชน์
แกง	กับข้าวประเภทที่เป็นน้ำ มีชื่อต่าง ๆ ตามวิธีปรุงและเครื่องปรุง เช่น แกงจืด แกงเผ็ด แกงส้ม	โกหก หลอกให้เชื่อ
กิน	รับประทาน	ฉ้อราษฎร์บังหลวงหรือคอร์รัปชัน เช่น กินงบประมาณแผ่นดิน นั่งกินที่
นกขมิ้น	ชื่อนกชนิดหนึ่ง ตัวเท่านกเอี้ยง มีหลายสี เช่น เหลือง แดง ฟ้ำ	คนเร่ร่อน ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง
นกพิราบ	ชื่อนกขนาดกลาง รูปร่างคล้ายนกเขา แต่ขนาดใหญ่กว่า ส่วนใหญ่ตัวสีเทาอมฟ้า อาศัยอยู่เป็นฝูง ทำรังแบบง่าย ๆ ตามซอก อาคารด้วยกิ่งไม้ขนาดเล็ก	คนส่งสาร แต่ถ้าเป็นพิราบขาว จะหมายถึง สันติภาพ

ตัวอย่างการใช้คำที่มีความหมายโดยนัย

๑. งานชิ้นนี้เป็นงานกล้วยๆสำหรับฉัน
(คำว่า“กล้วย” ในที่นี้มีความหมายโดยนัยว่า ง่ายมาก)
๒. เด็กคนนี้เป็นเด็กหัวอ่อนจึงถูกชักจูงจากเพื่อนคนอื่นได้โดยง่าย
(คำว่า“หัวอ่อน” ในที่นี้มีความหมายโดยนัยว่า ว่าง่ายสอนง่าย)
๓. สุนัขแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าฉูดฉาด เหมือนกาคาบพริก
(คำว่า“กาคาบพริก” ในที่นี้มีความหมายโดยนัยว่า คนผิวดำแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าสีแดง)

กระทรวงศึกษาธิการ. ๒๕๔๑. คู่มือการสอนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ - ๖ .กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
องค์การค้ำคูณสภา